

Stimulated Recall Interview Coding System
SRI-CS

Käsikirja 1.0

Jari Wahlström – Virpi-Liisa Kykyri

Elokuu 2021

Sisällys

Stimulated Recall Interview -haastattelumenetelmä.....	3
Stimulated Recall Interview Coding System -koodausjärjestelmä	3
Analyysiyksiköt	4
Haastattelijan kysymykset	4
Aineistoesimerkki	4
SRI-CS -järjestelmän kategoriat ja koodit	5
Istunnossa syntyneen ajatuksen mieleen palauttaminen (MPA)	5
Istunnossa syntyneen tunteen, tunnelman tai tuntemuksen mieleen palauttaminen (MPT).....	5
Istunnon sisältöjen, kulun tai työskentelyn kommentointi katselutilanteessa (KT)	6
Istunnon sisältöjen, kulun tai työskentelyn kommentointi katselutilanteessa yleisemmällä tai etäänntyneellä tasolla (KY)	6
Oman nauhoitteessa havaitun toiminnan reflektointi (RI)	7
Terapiatyöskentelyä koskeva reflektointi (RT)	7
Haastattelutilannetta koskevat kommentit (haastattelutilanteessa syntyvät ajatukset, tunteet, tunnelmat tai tuntemukset) (HK)	8
Uudet oivallukset.....	8

Manuaalin englanninkieliseen version viitataan seuraavasti: Wahlström, J., & Kykyri, V.-L. (2021) Stimulated Recall Interview Coding System SRI-CS: Manual 1.0
<https://jyx.jyu.fi/handle/123456789/83253>

Tähän painossa olevaan kirjanlukuun voi myös viitata:

Kykyri, V.L-, Wahlström, J., & Seikkula, J. (in press) Inner and outer dialogue in couple therapy: The potential of Stimulated Recall Interviews. In E. Tseliou, E. Georgaca, B. Gough, & C. Demuth (Eds.) The Routledge International Handbook of Innovative Qualitative Psychological Research.

Stimulated Recall Interview -haastattelumenetelmä

Stimulated Recall Interview (SRI) -haastattelumenetelmä, jossa psykoterapian asiakkaalle näytetään videomateriaalia hänen käymästään istunnosta, kehitettiin alun perin tutkimusmenetelmäksi, jolla saataisiin tietoa asiakkaan subjektiivisesta tunnekokemuksesta ja yksityisistä ajatuksista terapiaistunnon aikana. Tutkimus ja käytännön kokemus on kuitenkin osoittanut, että vastaukset SRI-haastatteluihin sisältävät istunnossa olleiden ajatusten ja tunteiden mieleen palauttamisen lisäksi myös muuta, kuten uusia tunnereaktioita, uusia havaintoja ja oivalluksia omasta ja toisten käytöksestä, tarkoituksista ja merkityksenannoista istunnossa sekä itseä ja terapiaprosessia koskevia reflektioita.

Tässä käsikirjassa esiteltävä SRI-haastattelujen koodausjärjestelmä perustuu pariterapian vuorovaikutusta koskeneessa Relationaalinen mieli-tutkimushankkeessa suoritettuihin SRI-haastatteluihin. Hankkeessa terapiaistunnon osallistujille – kaksi puolisoa ja kaksi terapeuttia – näytettiin yhden vuorokauden sisällä yksilöllisesti neljä video-otetta toisesta ja kuudennesta terapiaistunnosta. Otteet oli istuntoa seurannut tutkija valinnut ennakkoon sovittujen kriteerien mukaan. Nämä olivat: 1) näkyvä, voimakas tunneilmaisu (esim. avoin liikuttuminen, vihamielisyyt jne.), 2) selkeät vuorovaikutukselliset muutokset (esim. pitkien yksinpuheluiden jälkeen alkava vilkas keskustelujakso), 3) autonomisen hermoston toiminnan muutokset (EDA tai hengitysdata, esim. synkronoitumista ilmaisevat muutokset tai jonkin osallistujan voimakas reaktio) tai 4) näiden yhdistelmät.

Haastateltavilta kysyttiin mitä ajatuksia, tunteita tai kehollisia tuntemuksia heillä oli videossa näytetyn tilanteen aikana. Haastattelun aluksi annettiin seuraava tilanteen taustoitus:

Haastattelu on suunniteltu tiedon saamiseksi tutkimustarkoitukseen. Se ei ole terapiatilanne. Haastattelu on luottamuksellinen ja siinä syntyvä tieto jää vain tutkijoiden käyttöön. Mikäli sinulla herää kysymyksiä tai tarvetta keskustella tarkemmin näkemästäsi videosta ja sen herättämistä ajatuksista, voit ottaa näitä asioita esiin seuraavassa terapiatapaamisessa.

Tarkoituksena on nyt katsoa muutamia kohtia eilisestä istunnosta ja keskustella sen aikana mielessäsi olleista ajatuksista. Olen valinnut neljä kohtaa, joita katsomme. Voit missä vaiheessa tahansa alkaa puhumaan, kun haluat kommentoida näkemääsi ja kuulemaasi, pysäytän tällöin videon. On myös mahdollista, että minä pysäytän tallennuksen, ja pyydän sinua kertomaan, mitä kyseisessä kohdassa ajattelit. Onko sinulla kysymyksiä? Voidaanko aloittaa?

Haastattelun peruskysymyksen ”mitä ajattelit/tunsit tuossa tilanteessa” lisäksi tarkentavilla kysymyksillä saatettiin pyytää konkretisointeja, esim. ”mistä huomasit että...”, ”mikä sai ajattelemaan, että...”.

Stimulated Recall Interview Coding System -koodausjärjestelmä

Stimulated Recall Interview Coding System (SRI-CS) -koodausjärjestelmä on Jarl Wahlströmin ja Virpi-Liisa Kykyrin kehittämä SRI-vastausten luokittelujärjestelmä, joka esitettiin ensimmäisen kerran 5th Joint European & UK SPR Chapters Conference'ssa Krakovassa, Puolassa syyskuussa 2019. Järjestelmän pilottiversio perustui kolmen pariterapiatapauksen yhden video-otteen aineistolähtöiseen analyysiin. Kustakin terapiatapauksesta saatiin neljä haastattelua (kaksi asiakasta ja kaksi terapeuttia), eli yhteensä kaksitoista haastattelua.

Aineiston analyysissä molemmat tutkijat lukivat haastattelulitteroinnit ja kirjasivat merkintöjä siitä mihin vastaukset kohdistuivat (esim. mieleen palautuksia vaiko kommentteja) ja mitkä olivat niiden sisällöt (esim. ajatuksia, tunteita, käyttäytymisiä jne.). Näistä havainnoista keskusteltiin yhdessä. Tämä jälkeen tämän käsikirjan ensimmäinen kirjoittaja ryhmitteli merkinnät alustavana ehdotuksena kategorisointijärjestelmäksi.

Kategoriat erottuivat toisistaan sen perusteella, mikä oli lausuman kohde ja mikä sen sisältö. Hänen koodattuaan kaikki analyysiyksiköt, toinen kirjoittaja kävi koodaukset läpi ja ne hyväksyttiin lopullisesti konsensuskeskustelussa. Myöhemmin koodattiin vielä toiset kaksitoista haastattelua. Mitään tarvetta muuttaa koodausjärjestelmää ei tässä ilmennyt.

Tässä käsikirjassa esitellään ensin, miten koodattavat analyysiyksiköt tunnistetaan aineistosta, ja sen jälkeen koodauskategorioiden kriteerit ja tunnistet. Eri koodauskategorioista annetaan esimerkkejä.

Analyysiyksiköt

Ensisijaisena analyysiyksikkönä on haastateltavan puheenvuoro, jossa on vain haastattelijan minimipalautteita, kuten ”joo”, ”mm”, ”kyllä” tai ”aivan”. Kuhunkin tällaiseen kokonaiseen puheenvuoroon sisältyy yleensä useampia, eri merkityksiä kantavia lausumia. Nämä lausumat ovat varsinaiset koodattavat analyysiyksiköt. Näin ollen yhteen asiakkaan puheenvuoroon voi sisältyä useampia kategoriakoodeja.

Haastattelijan kysymykset

Tutkijahaastattelijan pitempi vuoro (yleensä uusi kysymys) katkaisee ensisijaisen analyysiyksikön. Näitä uusia kysymyksiä on kolmenlaisia: 1) Haastattelun perusprotokollaa toistavat kysymykset, esimerkiksi ”minkälaisia ajatuksia, tunteita, tuntemuksia kehossa muistat tästä keskustelusta?”. 2) Tarkentavat kysymykset, jotka kohdistuvat siihen, onko haastateltavan mainitseman ajatus, tunne tai tuntemus esiintynyt jo istunnossa vai onko se syntynyt katselutilanteessa, esimerkiksi ”se ensimmäinen ajatus oli tuolla istunnossa jo ymmärsinkö oikein että ihmettelit että miksi hän pyytää anteeksi ja nyt sitten tämä toinen ajatus tuli tässä?”. 3) Täydentävät kysymykset, joilla pyydetään syventävää tai laajentavaa kuvausta aikaisemmin sanotusta, esimerkiksi ”et mitä sä tavallaan niinku ku sä sanoit et sä hillitsit niin mitä se mahto olla?”.

Haastateltavan puheenvuoro, joka on vastaus täydentävään kysymykseen, luetaan analyysiyksiköksi. Tämä tulisi litteroida niin, että myös kysymys sisältyy litteraatioon. Perusprotokollan mukaisia kysymyksiä ei välttämättä tarvitse sisällyttää litteraatioihin. Vastauksia tarkentaviin kysymyksiin ei koodata, ellei niihin selvästi tule vastauksena uusia mainintoja ajatuksista, tunteista tai tuntemuksista.

Ensisijaisia analyysiyksiköitä, joihin voi sisältyä useampia koodattavia lausumia, on siten kahdenlaisia: a) spontaanit puheenvuorot (välittömästi katselusta alkavat tai protokollan mukaisiin kysymyksiin vastauksina annetut) ja b) tutkijan täydentäviin kysymyksiin vastauksina annetut puheenvuorot.

Aineistoesimerkki

Seuraavassa aineistoesimerkissä on esitetty ensisijaisen analyysiyksikön alku- ja loppukohta sekä koodattavat lausumat (toissijaiset analyysiyksiköt). Lisäksi esimerkkiin sisältyy tarkentavia kysymyksiä ja ei-koodattavia vastauksia niihin.

Haastattelija: (pysäyttää videon) *okei tää kohta oli tässä tuliko tästä loppuosasta joku ajatus tai tunne tai tuntemus kehossa mieleen* [protokollan mukainen kysymys]

Ensisijainen analyysiyksikkö alkaa.

Asiakas: *öömh* [ensimmäinen koodattava lausuma alkaa] *et se ajatus siitä että mun pitäs pelastaa jotain tai niin se jopa niinkö hymyilyttää ku se on niin niin se jo naurattaa koska se on kuitenkin jollain lailla se on todellista mut se on niin utopista mun mielestä että tollanen ajatus on nii* [Haastattelija: *mmm*] [toinen koodattava lausuma alkaa] *ja se itse asiassa aika helposti tai sellasta niinku luontevasti oloo on todeta se että se on jollain lailla huvittavaakin että näin odotetaan multa koska niinku ihan arvomaailmallisesti ku miettii jotenki.*

Ensisijainen analyysiyksikkö loppuu

Haastattelija: *mm sanot että luonteva- luontevaa on todeta se niin tarkotatko että tuolla tuntui luontevalta vai niinku tässä [tarkennuskysymys]*

Asiakas: *joo tuolla tuntu luontevalta kyllä [ei koodattava analyysiyksikkö]*

Haastattelija: *joo ja muistat nimenomaan sen että huvituit siitä että tämmönen ajatus on [tarkennuskysymys]*

Asiakas: *joo kyllä kyl mä muistan ton hetken [ei koodattava analyysiyksikkö]*

SRI-CS -järjestelmän kategoriat ja koodit

SRI-CS -järjestelmä sisältää seitsemän kategoriaa eli sisältöluokkaa. Näistä kaksi ovat mieleen palauttamista kuvaavia ja viisi joko istunnon tapahtumia tai katselutilannetta koskevia kommentointeja kuvaavia.

Istunnossa syntyneen ajatuksen mieleen palauttaminen (MPA)

Kategoria sisältää lausumat, joissa haastateltava mainitsee ajatuksen, minkä hän tunnistaa ajatelleensa nauhoitetussa tilanteessa.

Esimerkkejä:

Asiakas: *tässä mä muistan että mä en ymmärrä miks niinku mun mies niinku pyyti anteeks musta se on niinku omituista että hän oli eri mieltä ja sitte tavallaan pyyti sitä eri mieltä tai minä koen et pyytiks hän sitä anteeks et hän on eri mieltä*

Terapeutti: *ja mulla välähti mielessä että että näinköhän on että onkohan se nyt sitten omaksunut sitä et se oli niinkuin ikäänkuin sen teeman toistamista mitä niinkun oli edelliselläkin kerralla puhuttu*

Asiakas: *mä muistan jotenki tossa kohtaa miettineeni vaa sitä että olikse niinku ees todellinen se niinku uhka sitte kuitenkin mutta kuitenkin nii muistan miettineeni sitä tuossa*

Terapeutti: *kun hän puhu tästä uudesta lapsesta se oli yks sellanen kohta joka vähän samalla tavalla kun se firma asia ajattelin et jos tavoitteena on se sisäinen rauha niin lapsi on kyllä aika vaativa projekti että mites se mahtaa sitte taas istua siihen*

Istunnossa syntyneen tunteen, tunnelman tai tuntemuksen mieleen palauttaminen (MPT)

Kategoria sisältää lausumat, joissa haastateltava mainitsee tunteen tai tuntemuksen, minkä hän tunnistaa tunteneensa nauhoitetussa tilanteessa.

Esimerkkejä:

Asiakas: *mut ehkä sitten tuli jonkinlainen niinku helpotuski siinä lopussa että oivalsimme ehkä yhdessä jotain mutta en mä muista ehkä sellasia että mä jouduin jotenki hillitsemään itseäni*

Terapeutti: *mää ihan liikutuinkin sitte siinä kun se asiakas alko itkeä siinä mä huomasin että niinkun se oli hyvin liikuttava hyvin koskettava hetki sitten se muistaakseni tapahtu meidän reflektion jälkeen tai jotain semmosta*

Asiakas: *sit ku kysyttiin et mitä jäi mieleen hirveen tajus vaan et hirveen tärkeit juttuja puhuttiin mut sit ei kyllä ihan muistanu mitä siitä niinku puhuttiin*

Terapeutti: *tunnistin itessäni niinkun sekä niinkun ärtymystä sitä kohti miten asiakas on niinkun toiminut ja sit toisaalta niinkun et jotenkin niiku sieltä takaa jotenkin semmosta hyvin niinku voimakasta niinkun pelokkuutta tai myöskin niiku yksinäisyyttä että miten ihmeessä jos on semmonen huoli jonka yli hän ei niinku pääse*

Istunnon sisältöjen, kulun tai työskentelyn kommentointi katselutilanteessa (KT)

Kategoria sisältää lausumat, joissa haastateltava mainitsee terapiakeskustelussa tapahtuvaa koskevan huomion, minkä hän on tehnyt nauhoitusta katsellessaan.

Esimerkkejä:

Asiakas: se kertoo siitä minkälainen yhteys me ollaan löydetty niinkö ton koko porukan kanssa et mä pystyn oleen ja vapautuu tollekin tasolle että mä pystyn oikeesti niinku vaan (.) ja ihan luontavasta yrittämättä mitään ni (.) se tulee tollasena

Terapeutti: siinä tuli tämä vois sanoa pelastusistunnoksi kaiken kaikkiaan että sehän tuli isoksi teemaksi mutta tuota niin siis se on tässä sano sen toinen terapeutti mut se oli kyllä aikasemmin sanonut asiakas jo sen pelastamisen mutta tuota niin ja olikohan niin että se oli sanonut tää toinen asiakaskin sen pelastamisen että puoliso pelasti hänet en muista oliko se tätä ennen vai tämän jälkeen

Asiakas: tuntu että tästä on mahdollista vielä päästä niinku sillee eteenpäin että siitä ei jää sellanen niinkun tavallaan taakka tai tahra siihen niinku yhdessä olemiseen mikä sitte tulee niinku tavallaan siinä pikkuhiljaa niinku syömään ja viemään sitä niinku yhdessä olemista ja muuta niinku sillain huonommalle tasolle

Terapeutti: tuli aika selkeesti se että aika hyvin kommunikoiduksi puolin ja toisin ja sitte se että tää väkivaltateema tuli siinä mielee ja sitte se mä sain sen yhdistettyä siihen se oli sellanen tietysti kiinnostava ja varmasti jotenkin hyvä kohta niinkun omasta näkökulmasta

Istunnon sisältöjen, kulun tai työskentelyn kommentointi katselutilanteessa yleisemmällä tai etääntyneellä tasolla (KY)

Kategoria sisältää lausumat, joissa haastateltava mainitsee terapiakeskustelua koskevan yleisluontoisemman huomion, minkä hän on tehnyt nauhoitusta katsellessaan.

Esimerkkejä:

Asiakas: emmä niinku mm yleensäköä niiku kehollisia reaktiota on hyvin hyvin hyvin hyvin harvoin missään jutussa tai ainakaan tiedostettuja

Terapeutti: mul on ollu mones kiusaamiskeskustelussa et osas on niinkun eteenpäin menevää ja osas on tavallaan niinku semmosta että et ihminen vajoaa eikä nouse ylös taaksepäin ja jotenki niinku alle sillain

Terapeutti: ajatus siitä että et kuitenkin se miehen niinku semmonen aggressiivisuus tai jotain tota jos on niinku niihin taipuvainen niinkun reagoimaan väkivaltaisesti niin tai että se on ehkä jotenki kuitenkin vaarallisempaa kun se että että jos naiselle tulee tommosessa tulee se semmonen olo se on ehkä kuitenkin se todennäköisyys on pienempi että nainen käyttäisi oikeasti väkivaltaa

Asiakas: mutta semmosen oon huomannu tossa että siihenki niin vaikei nyt paljoo nykyisin harrasta mut alkoholi auttaa siihenki asiaan että sit se onnistuu paljon paremmin

Oman nauhoitteessa havaitun toiminnan reflektointi (RI)

Kategoria sisältää lausumat, joissa haastateltava mainitsee omaa toimintaa koskevan huomion, minkä hän on tehnyt nauhoitusta katsellessaan.

Esimerkkejä:

Asiakas: siinä tulee semmonen niinkö mä joudun mieltii muutenki asioita et ne kuulostaa järkeviltä vaikka ne mun mielessä ois niinkön tunnetasolla selviä tai niin sit se ulosanti niinkö ottaa aikansa aina välillä

Terapeutti: niin siinä oli liikaa niinku mää annoin liian mää tuota annoin sille liikaa merkitystä jo siinä kysymyksessä ja se ei oo se niinkun mä en halua tehdä sillä tavalla

Terapeutti: mutta tota ku mä en sitä niinku saanu sit mitenkään et ku ulos annettua ja ajattelin et oli viime kerralla hyvin sama juttu et aatteli et tähän pitäis niinku palata mut en tienny et millä tavoin

Asiakas: no ehkä vähän vähäsen sillain et ois voinut et jos oisin jatkanut ajatusta oisin jatkanut siihen jotenki että en oo kyllä kuitenkaan varma siitä mutta kyllä mää taisin sitten jatkaa jossain vaiheessa sitä että en tiää jaksanko ja sillain kyllä mää varmaan sanon jos mitä mää niinku melkein mitä mä niinku ajattelin niin sanoinkin tuolla

Terapiatyöskentelyä koskeva reflektointi (RT)

Kategoria sisältää lausumat, joissa haastateltava mainitsee terapeutista työskentelyä koskevan huomion, minkä hän on tehnyt nauhoitusta katsellessaan.

Esimerkkejä:

Terapeutti: mä en oikeestaan tykänny siitä että me alettiin niin ikään kun ehdottaa niitä sanoja ja merkityksiä sille että mä oisin halunnut sen tehdä jotenkin niin että se ois ite enemmän pohtinu ja tuota tullut niinku johonki tulokseen sitte

Terapeutti: ja sitte ku toi toinen terapeutti sano tossa siitä että et oliko niinku joku tehtävä suvulla niinku hänelle ni sitä kanssa ku ajattelin et olipa hyvä hyvä kysymys että

Terapeutti: tässä istunnossa se toteutu mun mielestä tosi hyvin että niinkun ku edellisessä mulla jäi semmonen olo että siinä oli myöskin sellasia kohtia jossa asiakas liikuttu ja hänessä oli jotenki et niistä jäi mulle niinku semmonen kiireen tuntu mut tää ei ollu silleen jotenki nyt ku mää tätä katon vielä

Asiakas: no tota nii ajatuksena ei nyt ehkä en osaa tunteena nytte muita tunnistaa mutta tää on varmaan hirveen keskeinen niinkun kohta siin meidän pariterapiassa

Haastattelutilannetta koskevat kommentit (haastattelutilanteessa syntyvät ajatukset, tunteet, tunnelmat tai tuntemukset) (HK)

Kategoria sisältää lausumat, joissa haastateltava mainitsee haastattelutilannetta koskevan ajatuksen, tunteen tai tuntemuksen, joka on syntynyt nauhoitusta katsellessa.

Esimerkkejä:

Asiakas: no on semmonen niinku vireämpi olo et ku tulin tähän ni oli vähän semmone no tietenki kävelinhä mä nyt mäen ylös ja näin mut nyt niinku jotenki on jotenki tosi hereillä (1 [keskittyny olo] et varmaan pulssi tuntus olevan vähän koholla vähä hengästyttää

Terapeutti: siis tosi hyvältä ja tärkeältä kohdalta tuntu ja mä huomaan että mulla nyt niinku tässä nyt kehossa niiku jotenki värisee

Asiakas: kurkunpäässä se tuntuu tässä hetkellä kurkunpäässä siihen se menee

Uudet oivallukset

Haastattelutilanteessa saattaa haastateltavalle syntyä uusia oivalluksia koskien itsen ja muiden toimintaa, pyrkimyksiä ja merkityksenantoja. Näiden tunnistaminen voi olla vaikeaa, koska haastateltavat mainitessaan jonkun havainnon harvoin eksplisiittisesti tuovat esille, onko se uusi vai ei. Haastatteluprotokolla ei myöskään ole sisältänyt kysymyksiä, joilla tätä asiaa pyrittäisiin varmentamaan. Tästä syystä uusista oivalluksista ei ole muodostettu varsinaista sisältökategoriaa. Seuraavassa kuitenkin esimerkkejä ilmaisusta, jotka näyttävät sisältävän uusia oivalluksia:

Asiakas: nyt ku näkee miten ite puhuu ni se vaikuttaa kauheen epäkohteliaalta vaikka se ei niinku oo mun niinku tarkoitus ollenkaan vaan ehkä se ulosanti on jotain kotoa opittua mikä sitte on sellasta aika terävän ja töksähtävänki kuulosta

Asiakas: se on ollu se on semmonen aika eihän sitä silloin oo ajatellu niin mutta nyt jälkikäteen tajua että se on se on ollu oikeasti semmonen aika iso nimenomaan niin sen pelon kannalta et se pelko on ollu niin vahvasti silloin läsnä monella tavalla koko ajan ja se se aina tulee näissä tilanteissa ku siitä puhutaan vieläkin esille

Terapeutti: tosiaan onks siinä kaks asiaa tässä että tässä nyt tästä mm tästä kuulin itseasiassa nyt vasta oikeastaan niinkun ensimmäisen kerran et siinä hän sanoi myös tavallaan et hän ei pidä siitä et hänelle syötetään jotakin ideaa et se jotenki meni multa ohi